

Anthologie je mi věc nade všecko v literatuře odporná. Ne z maroty ji nenávidím, ale proto, že přímo odírá a protiví se mému názoru na umění a vůbec, myslím, každému rozumnému názoru na umění. Anthologie znamená po své etymologii výběr „květů“, a v tom je již celé její zlo. Nedivá se na autora jako celek, ale právě jen jako na takovou oběť květobraní. Anthologie slídí přímo po těch „květech“, a v tom je celá její škodlivost. Poněvadž v umění jako všude nejsou „květy“ nic samy o sobě, a kdo chce rozumět botanice, musí znát strom celý, rostlinu celou, kořeny, peň i listí. To všecko souvisí a je navzájem podmíněno. Proto se, tuším, takovou anthologií zjednává velice špatný, bídný a povrchní názor na určitou periodu literárního rozvoje. Anthologie svádí dále skoro přímo k hledání těch „květů“, to jest *parádních míst* a *partií*, které se tak vyrvou z celkové struktury autora, jež nám zůstává utajena a ukryta. A jiný podstatný hřích a důsledek předešlých: malý autor, malý, drobný básník vyjímá se v anthologii stejně dobře jako veliký. *Veliký* nutně v ní vždycky *přijde zkrátka*, poněvadž velikost je v celkové stavbě jeho díla, v jeho charakteru a typu, a anthologie počítá s fragmenty, s jednotlivými vtipnými a bystře a hladce vysoustruhovanými čísly, s těmi tzv. „květy“. Kdybyste neznali z básníků, o něž se jedná, nic více, než co je v takové anthologii, nerozeznali byste často, kdo z nich je veliký a kdo malý. Ti malí, poněvadž jejich force je přirozeně v *jednotlivých podarečných číslech*, v šťastně chycených *náhodách*, dělají často skoro

lepší dojem, než ti velicí, z nichž se sáhá nutně k zlomkům nebo z nichž se vyrvou jednotlivé partie, které jsou jen jako kameny ve stavbě a nic více. Takový malý virtuosek je proti takovému obru v ohromné výhodě: rám anthologie se na něho výborně hodí a přivede znamenitě všecko k platnosti, co kdy chtěl, poněvadž chtěl vždy něco malého a úzkého, nač je taková anthologie přímo dělána. Obecenstvo dostává pak také nejhorší a nejnesprávnější názor na poesii: začne na ni hledět ne jako na nesmírnou krajinu horskou plnou strží a propastí, na nebezpečný osud a slavnou zákonnost tisíců a tisíců životů a smrtí — nýbrž jako na kolekci droboučkých a čiperných rukodílných vzorečků, které se mu tu hezky urovnány do přihrádek a opatřeny příslušnými etiketami podávají jako pod sklem musejního výkladu. Tím nezavrhuju anthologii vůbec a naprosto jako pedagogickou pomůcku. Nikoli, ale jen jako *pomůcku* a *z nouze, přípravou* k vlastnímu studiu látky *těžce dostupné* zatím za daných podmínek. *Pro mládež* jako první průprava může mít smysl; ale dávat dnes *nám* — literárně vzdělanému a kritickému obecenstvu, na něž předmluva apeluje — anthologii české poesie našeho věku, kdy nemáme skoro ještě ani jednoho souborného kritického vydání našich moderních autorů, jest, jak ukázal ve výtečném feuilletonu 1. čísla „Naší doby“ Machar, nonsens a absurdnost v kolika směrech. My máme posud všeho všudy pár básníků, kteří stojí za čtení pro moderního člověka, z nichž se může něčemu naučit — ale ty chceme, aby četl v celku jako *život* a *vzor života* — ty musíme žádati, aby znal a promyslel jako typický případ světového názoru — a ne jako chatrnou tříšť v anthologii, která nebude mít brzy jiného smyslu, než že bude sloužit za „citatenschatz“ pp. novinářům vyrábějícím vzletné a vládoborné úvodníky a pp. studentům vyplňujícím památníky svých sestřenic a jiných známostí z tanečních hodin.

Znám anthologie, jež mají smysl a z nichž může se člověk něčemu naučit, jako na příklad z anthologie *Emersonovy*, ale anthologie „Máje“ z nich není. V plánu anthologie *Emersonovy* je

smysl a rozum: je rubrikována dle jednotlivých idejí, pomyslů a látek filosofických i psychologických a podává tak tedy výborný materiál k srovnávání, jak jednotliví básníci cítili o té které veliké záhadě, o té které obecné ideji, jak ji pojímali a obrazili, jak ji dovedli zpracovati. Z toho se může čtenář mnohému naučit, taková anthologie může ho *prohloubit* — naše anthologie „Máje“ naproti tomu jen *zpovrneň*, poněvadž ho od pramenů *odvádí*, místo aby k nim vedla. Dnes je nejvýše na čase, abychom měli v rukou konečně *kritické vydání* těch několika svých velikých duší, vydání *přesná*, s textem, jenž prošel výhni kritiky, s poznámkami, glosami a úvody literárně historickými, které by činily tyto živné statky každému přístupnými. A právě v tomto směru bude, myslím, přítomná anthologie působit neblaze. Pochybuju, že najde se dnes nakladatel, který by vydal kriticky *celého* autora, když máme anthologii, kde je zastoupen fragmentem. Většina obecnstva spokojí se zajisté z pohodlnosti anthologií, kdežto jinak, kdyby jí nebylo, koupila by, byla by *nucena* si koupit vydání úplné.

Ale zanechme již rekriminací a všimněme si knihy samé. Nejprve narazíme na svrchovaně zajímavý úvod psaný p. Jaroslavem Vrchlickým. Jaká božská to byla pro mne lektura tento úvod tak hadovitý a úhořovitý, jak ho svede jen pero akrobatického velmistra české poesie p. Jaroslava Vrchlického! Bože, ty hody, ty hody, když čte tak ubožák kritik, jemuž je spíláno rouhačů, protože *nemůže* s dobrým svědomím pokládat za uměleckou hodnotu něco, co je pouze plodem dobré vůle, čte-li tedy takový těžce zkoušený tvor následující opatrnické a hadovité sice, ale chytrému přece dost a dost výmluvné partie jako na str. 1. „Hlavní kámen úrazu byla posud neurčitost stanoviska těch, kdož vybírali. Zájem literárně historický, zajisté též velmi důležitý, a zájem *ryze estetický, třeba sám sebou vyšší*, tak si vždy překážely, že každý pokus i v menších rozměrech podniknutý tříštil se o toto nebezpečné úskalí. S jedné strany *příkré požadavky zralejší a umělečtější tvorby*, která v době nové nabyła ne-

obyčejného rozmachu a všestranného rozkvětu, s druhé *stará*, úctyhodná, *ač poněkud v předsudcích ulkvělá pieta* k prvním otcům a vůdcům na českém Parnase octly se v boji . . . atd.“ Ale na str. 2., kde se mluví mnohým medem omazaná sice, ale v jádře přece jen střízlivá a hořká pravda, že „z diktátu své doby“ a „z nutnosti časové“ veršovali mnozí a mnozí, kteří nebyli vlohou básníci a vzděláním a kulturou umělci. A dále na str. 3., kde se vytýká nutnost postavit se konečně již jednou „na stanovisko ryze umělecké bez ohledu na význam čistě národní, vlastenecký a lokální.“ A dále a dále, kde se hovoří o těch, „nadšených, třeba ne vždy povolanych apoštolech českého verše“, o „básnících dobré vůle, ale malých schopností a malého obzoru“, „o modlách, z nichž zde zbylo jen pár třisek“, kde se vykládá, že vážně lze mluvit v prvním období české poesie nanejvýš o *osmi* uměleckých figurách (Kollárovi, Čelakovském, Máchovi, Erbenovi, Havlíčkovi, Nebeském, Koubkovi, Douchovi), všecko ostatní, že je — „třeba bylo sebezpopulárnější — efemerní a vratké“ (str. 7.) . . . tedy i Vocel, Jablonský a všichni ostatní. Jaká je to satisfakce slyšet takovou řeč z úst p. Vrchlického, téhož p. Vrchlického, jenž tak dojemně lkal a nařikal nad nevděčností mladé zlotřilé generace ve svém článku o Macharově portrétu Hála, tak dojemně, až všichni vlastenečtí farizejci vyřítili se na ni jako na zvěř a rvali a škubali každému dobré jméno. Jak snadno by bylo dnes možno, že by povstal jiný vlastenec v národě a zahrál p. Vrchlickému touž krokodilí tragikomedií, kterou on tenkrát nám! A jaká obrovská důslednost je v tomto úvodě, vzpomene-li si člověk na ten osudný feuilleton z „Hlasu národa“, kde se obává mezi jiným p. autor, jak se zachová „nevděčné potomstvo“ k — Vocelovi! Nuže — zachovalo se už. P. Vrchlický sám, jak má dlouhou paměť a poctivé principy, klade ho dnes mezi lidi „čistě tradicionelní“, mezi efemeridy a vratkosti. Taková metamorfosa názoru v necelých snad třech letech byla by pamětihodna, kdyby p. Vrchlický nedal příklad proměny ještě kvapnější. Ještě v „Nových studiích a podobiz-

nách“ (1897) ve stati o Kollárovi má totiž *hymnický* pasus na *Matěje Zdirada Poláka*, básníka *Vznešenosti přírody*. Proti názoru prof. Vlčka a jiných realistů staví tam p. Vrchlický Poláka na piedestal velikého básníka, genia jazyka a koncepce, ale v Anthologii — není již po něm vidu ni slechu, ačkoliv ovšem jeho „Vznešenost přírody“ náleží časově do poesie české XIX. století. Hází tedy *nyní* pan Vrchlický Poláka také mezi efemeridy jako Vocela? A vlastně *níže* ještě než Vocela, poněvadž z Vocela přináší anthologie ukázkou, ale z Poláka nikoli. Přistoupil tedy pan Vrchlický na stanovisko realistů? A když je tomu tak, proč se nepřiznal k tomu v úvodě, proč nám nepověděl, jak se dívá nyní na Poláka? Budiž mi rozuměno, necením Poláka jako ho ceníval p. Vrchlický, neběží mi tu o něho vůbec, jde mi jen o tu báječnou principiálnost, důslednost a logičnost p. Vrchlického.

Celkový resultát prvního dílu „České poesie XIX. věku“ je tedy osm básnických hlav, z nichž tři — totiž Koubka, Nebeského a Douchu — pro širší obecnost anthologie více méně objevuje. Neplatí to ani tak o prvním, jako spíše o druhých dvou. Myslím však, že jde p. Vrchlický daleko a všechny tři přeceňuje, staví-li je do stejné řady s Kollárem, Čelakovským, Máchou, Erbenem a Havlíčkem. Každým způsobem je nadsazeno, tvrdí-li se o *Nebeském*, že je „velký lyrik náladový“, „který Lenauovi nezadá“: — to je legenda, jak již jednou v těchto listech¹ bylo ukázáno. To, co podáno z *Douchy*, neospravedlňuje také nijak ještě hymnus p. Vrchlického v úvodě, kde nazývá Douchu „velkým lyrikem filosofickým“. Neznám sice lyriky Douchovy roztroušené po časopisech, ale jsou-li vybraná a v „Anthologii“ otištěná čtyři čísla nejlepšími jeho plody, je rozhodně soud p. Vrchlického přehnaná hyperbola, která se divně vyjímá po všech těch slibech absolutních kritérií, jež skládá p. Vrchlický v úvodě. Vůbec se mi zdá, že ani polovička z toho, co podává první díl této anthologie, nevyhovuje účelu jejímu, jenž byl — podati

1 - V referátě o „Nových studiích a podobiznách“ Jaroslava Vrchlického.

práce, kterými „chceme čeliti budoucnosti a cizině“, které snesou umělecké měřítko moderní, které mohou jíti bez pohromy v soutěž s osvícenou a objektivní cizinou, všecko to, „co může býti se ctí slyšeno v koncertu poesie světové“. A to myslím nejen o těch autorech, u nichž bylo „přimhouřeno jedno oko“, nýbrž i o těch, jež p. Vrchlický pokládá za koryfeje této periody literárních našich dějin.

Pokud se *výběru* z prací jednotlivých autorů týče, nebudu jej kritizovat vůbec. Vedlo by to daleko a nemělo by to smyslu. Podotýkám jen, že ani v tomto směru nepodala nám Anthologie „Máje“ skoro nic, co bychom nebyli znali již zdaleka nehluchnějších a s daleko menšími pretensemi do světa vypravených anthologií starších.